

AKADEMIK VOKAL VA ESTRADA VOKALI: FARQLAR VA O'XSHASHLIKLAR

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i01.005>

Janil Arzimbetovna Kulambetova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

Annotatsiya: Mazkur maqolada vokal san'atining ikki yetakchi yo'nalishi akademik vokal va estrada vokali ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Har ikki yo'nalishning shakllanish tarixi, ovoz texnikasi, ijro uslubi, pedagogik yondashuvlari hamda zamonaviy musiqa madaniyatidagi o'rni solishtirma tahlil asosida yoritiladi. Akademik vokalning estrada ijrochiligiga ta'siri va vokal san'atida integratsion jarayonlar masalasi ochib beriladi.

Kalit so'zlar: akademik vokal, estrada vokali, vokal texnikasi, diafragma, rezonator, sahna madaniyati, vokal pedagogikasi

ACADEMIC VOCAL AND POP VOCAL: DIFFERENCES AND SIMILARITIES

Zhanil Arzimbetovna Kulambetova

Nukus branch of Uzbekistan State Institute of Arts and Culture

Abstract: This article provides a scientific and theoretical analysis of two leading directions in vocal art: academic singing and pop (estrada) singing. The study examines the historical development, vocal techniques, performance styles, pedagogical approaches, and the role of both directions in contemporary music culture through a comparative analysis. The influence of academic singing on pop performance and the issue of integrative processes in vocal art are also discussed.

Keywords: academic singing, pop (estrada) singing, vocal technique, diaphragm, resonators, stage culture, vocal pedagogy

Vokal san'ati musiqa madaniyatining eng qadimiy va murakkab turlaridan biri bo'lib, inson ovozinin tabiiy imkoniyatlariga asoslanadi. Turli tarixiy davrlarda vokal ijrochiligi jamiyat estetik didi, madaniy muhiti va texnik imkoniyatlariga mos ravishda rivojlanib kelgan. Bugungi kunda vokal san'atida akademik vokal va estrada vokali eng keng tarqalgan va amaliy jihatdan muhim yo'nalishlar hisoblanadi.

Akademik vokal klassik musiqa an'analariga tayanib rivojlangan bo'lsa, estrada vokali zamonaviy ommaviy madaniyat mahsuli sifatida shakllangan. Shunga

qaramay, har ikkala yoʻnalish ham professional vokal sanʼatining ajralmas qismi sanaladi.

Akademik vokal, yoki klassik vokal, Yevropa musiqa madaniyati rivojlanishining natijasi boʻlib, asosan XVII-XVIII asrlarda opera sanʼati bilan birga shakllangan. Ushbu davrda vokal ijrochiligi asosan diniy va saroy musiqasi doirasida rivojlangan, keyinchalik esa teatr va kontsert faoliyatida mustahkam oʻrin egallagan.

Akademik vokalning rivojida Italiya vokal maktabi asosiy rol oʻynadi. "Bel canto" - "goʻzal kuylash" uslubi ushbu maktabning markazi boʻlib, ovozning tabiiy silliqqligi, barqarorligi va intonatsion aniqligi ustuvor ahamiyatga ega boʻlgan. Shu davr ijrochilari ovozini barqaror rivojlantirish va uni uzoq davom etadigan konsertlarda samarali ishlatish boʻyicha maxsus mashqlarni ishlab chiqqan.

Keyinchalik nemis, fransuz va rus vokal maktablari ham shakllanib, akademik vokal ijrochiligini boyitdi. Nemis vokal maktabida koʻproq dramatik ovoz va orkestr bilan uygʻunlik ustuvor boʻlsa, rus vokal maktabida musiqiy ifoda va emotsional taʼsirga eʼtibor katta boʻlgan. Shu bilan birga, akademik vokal anʼanaviy ravishda vokal pedagogikasi va musiqa nazariyasi bilan chambarchas bogʻliq boʻldi.

Akademik vokal texnikasi inson ovozi fiziologiyasi va akustik qonuniyatlariga asoslanadi. Asosiy nazariy tamoyillar quyidagilarni oʻz ichiga oladi:

Toʻgʻri nafas olish - ovoz chiqarish jarayonida diafragma va oʻpkadan samarali foydalanish, nafasni boshqarish.

Rezonatorlardan foydalanish - ovozni koʻpaytirish va uning barqarorligini taʼminlash uchun ogʻiz, burun va boʻyin boʻshliqlarini ishlatish.

Artikulyatsiya va diksiya - notalarni aniq ifodalash va har bir soʻzni tinglovchi uchun tushunarli qilish.

Ovozning barqarorligi va ton barqarorligi - ovoz balandligi, tembr va dinamika bir xilda boʻlishi.

Ilmiy tadqiqotlar koʻrsatadiki, akademik vokal mashqlari ovoz bogʻlamalarini ortiqcha zoʻriqishdan himoya qiladi, vokal texnikasini mukammallashtiradi va ijrochining professional faoliyatini uzoq muddat davom ettirish imkonini beradi. Shu sababli akademik vokal koʻpincha estrada va boshqa zamonaviy vokal yoʻnalishlari uchun asosiy texnik maktab sifatida qaraladi.

Akademik vokal pedagogikasi nafaqat texnik jihatlarni oʻrgatadi, balki musiqiy tafakkur, sahna madaniyati va aktyorlik qobiliyatini ham shakllantiradi. Bu esa ijrochiga faqat ovoz texnikasini emas, balki musiqiy ifodani toʻliq boshqarish imkonini beradi.

Estrada vokalining dastlabki rivoj bosqichlari jazz, blyuz va shanson kabi janrlar bilan bogʻliq boʻlib, keyinchalik pop, rock, soul, funk va boshqa zamonaviy yoʻnalishlar bilan boyib bordi. Bu jarayonda estrada vokali musiqaning ommabopligi va tinglovchiga yaqinligi bilan ajralib turdi. Akademik vokaldan farqli oʻlaroq,

estrada vokali qat'iy kanonlar bilan cheklanmagan bo'lib, ijrochining shaxsiy ijodiy yondashuvi va individualligi ustuvor ahamiyat kasb etdi.

Estrada vokalining muhim xususiyatlaridan biri ijrochilik erkinligidir. Bu yo'nalishda ovoz tembri, intonatsion ohang, frazalash va emotsional ifoda ijrochining shaxsiy uslubiga mos ravishda shakllanadi. Estrada xonandasi nafaqat ovoz orqali, balki sahna harakati, tashqi ko'rinish va obraz yaratish orqali ham badiiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli estrada vokali ko'pincha kompleks sahna san'ati sifatida qaraladi.

Texnik jihatdan estrada vokalida mikrofon va ovoz kuchaytirish vositalari asosiy rol o'ynaydi. Bu holat ovoz chiqarish uslubiga bevosita ta'sir ko'rsatib, yumshoq, ba'zan nutqqa yaqin fonatsiyadan foydalanish imkonini beradi. Shu bilan birga, noto'g'ri texnik yondashuv ovoz bog'lamlarining zo'riqishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy estrada vokal pedagogikasida akademik vokalning nafas olish va ovozni asrashga oid elementlaridan foydalanish tobora kengayib bormoqda.

Estrada vokalining yana bir muhim xususiyati zamonga moslashuvchanlikdir. Repertuar tez yangilanadi, musiqiy shakllar va ijro uslublari doimiy ravishda o'zgarib boradi. Bu esa estrada vokalini dinamik va doimo rivojlanib boruvchi san'at turi sifatida namoyon qiladi. Shu bilan birga, estrada vokali bugungi kunda yosh ijrochilar uchun o'zini namoyon etish va ijodiy salohiyatni rivojlantirishning muhim vositasiga aylangan.

Estrada vokali zamonaviy musiqa madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, u texnologiya, ijodiy erkinlik va tinglovchi bilan bevosita muloqotga asoslanadi. Uning rivoji vokal san'atining yangi qirralarini ochib berib, akademik vokal bilan o'zaro uyg'unlikda bugungi vokal ijrochiligidan keng imkoniyatlarini shakllantirmoqda.

Ilmiy jihatdan qaranganda, akademik va estrada vokali o'rtasidagi asosiy farq fonatsiya va ovoz chiqarish mexanizmlarida namoyon bo'ladi. Akademik vokalda ovoz maksimal rezonansga erishish uchun "ochiq" pozitsiyada shakllantiriladi. Estrada vokalida esa ovoz ko'pincha nutqqa yaqin holatda, ba'zan maxsus effektlar bilan ijro etiladi.

Bundan tashqari, akademik vokalda tabiiy akustika muhim bo'lsa, estrada vokalida texnik vositalar ijroning ajralmas qismi hisoblanadi. Bu holat ijro uslubiga va vokal pedagogikasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy vokal san'atida akademik va estrada vokali o'rtasida integratsiya jarayoni kuzatilmoqda. Ko'plab estrada xonandalari akademik vokal maktabidan o'tgan bo'lib, bu ularning ovoz barqarorligi va texnik imkoniyatlarini oshiradi. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, akademik vokal mashqlari estrada ijrochilarining ovoz salomatligini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Har ikkala yoʻnalishda ham musiqiy eshitish, ritmni his qilish, sahna madaniyati va emotsional ifoda asosiy ahamiyatga ega. Shu jihatdan ular bir-birini inkor etmaydi, balki toʻldiradi.

Xulosa oʻrnida aytish mumkinki, akademik vokal va estrada vokali vokal sanʼatining ikki turli, ammo oʻzaro bogʻliq yoʻnalishidir. Akademik vokal texnik mukammallik va anʼanaga tayanadi, estrada vokali esa zamonaviylik va ijodiy erkinlikni ifodalaydi. Har ikki yoʻnalishni chuqur oʻrganish vokal sanʼatining kompleks rivojiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Razzakova M. Akademik xonandalik ijrochiligi. - Toshkent: Musiqa, 2014.
2. Rizayeva M. Yosh xonandaning kamoloti. T., 2003.
3. Вайкл Б. О пении и прочем умении. М., 2000.
4. Panjiyev Q, Salimova D. Vokal va zamonaviy musiqa. Oʻquv qoʻllanma. T.: 2019.
5. Ikromjon Habibjonov, Poʻlat Moʻmin ijodida odob-axloq masalalari, Oriental Art and Culture, 401-409, 2021.
5. Ikromjon Habibjonov, Navoiyning yeti goʻzali, Oriental Art and Culture, 216-222, 2024.
6. D.Malikov. Vokal. - Toshkent, 2019.
7. N.Qahhorov. Vokal asoslari. - Toshkent, 2008.